

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

POLONA PAREŽNIK

Elementi teozofije v romanu *Angel na zemlji* Alme Karlin

Diplomska naloga

Mentor: doc. dr. Aleksander Bjelčevič

Študijski program:
SLOVENISTIKA – DVO

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Za vso pomoč pri izdelavi diplomske naloge, za usmerjanje, napotke in potrpežljivost bi se rada zahvalila mentorju doc. dr. Aleksandru Bjelčeviću. Posebna in največja zahvala pa gre družini in prijateljem, ki so me podpirali v letih študija in me oblikovali v osebo, ki sem danes.

POVZETEK

Elementi teozofije v romanu *Angel na zemlji* Alme Karlin

V svoji diplomski nalogi sem se posvetila Almi Karlin in njenemu romanu *Angel na zemlji*. Predstavila sem vedo, s katero se je ukvarjala omenjena avtorica in katere značilnosti lahko opazimo v romanu *Angel na zemlji*.

Alma Karlin je slovenska pisateljica, ki se je rodila v Celju, 12. oktobra 1889. Zaradi svojih drugačnih nazorov in načina pisanja je na Slovenskem, po mojem mnenju, premalo raziskana in preučevana. V diplomski nalogi sem želela izvedeti več o njenem življenju v Sloveniji in tujini ter kako se je pisateljica srečala s teozofijo. Zanimalo me je, kakšna osebnost je bila Alma Karlin in na kakšen način je veda, imenovana teozofija, pustila svoj pečat v njenem življenju in delu.

Posvetila sem se njenemu romanu *Angel na zemlji*, v katerem lahko najdemo več lastnosti in načel teozofije. Predstavila bom zgodbo in literarnozvrstno uvrstitev.

V nadaljevanju me je zanimalo, kaj točno je teozofija, kaj zagovarja, kakšna so njena načela in značilnosti. Navedla bom primere iz analiziranega romana *Angel na zemlji*, kjer so razvidne značilnosti teozofije.

Ključne besede: Alma Karlin, teozofija, značilnosti, načela, *Angel na zemlji*

ABSTRACT

Elements of theosophy in the novel *Angel na zemlji* by Alma Karlin

This final thesis is dedicated to Alma Karlin and her novel *Angel na zemlji*. Alma Karlin was researching and writing within the science, which is called theosophy. The characteristics of theosophy can be noticed in the novel *Angel na zemlji*.

Alma Karlin is a slovenian writer. She was born in Celje on October 12, 1889. Because of her different beliefs and concepts of writing, she is, in my opinion, underresearched and understudied. In my final thesis I wanted to learn more about her life in Slovenia and abroad and how the writer came in contact with theosophy. I wanted to research what kind of personality Alma Karlin was and how this science, that is called theosophy, left a mark on her life and work.

I also focused on her novel *Angel na zemlji* in which we can notice more than one characteristic and principles of theosophy. I presented the story and its placement within the literary genres.

To continue, I was interested what exactly is theosophy, what it stands for, its principles and characteristics. I stated some examples from the novel *Angel na zemlji*, where we can clearly see the characteristics of theosophy.

Key words: Alma Karlin, theosophy, characteristics, principles, *Angel na zemlji*

KAZALO

ZAHVALA	2
POVZETEK.....	3
ABSTRACT.....	4
KAZALO	5
1 UVOD.....	6
2 DOKUMENTIRANE ZVEZE ALME KARLIN S TEOZOFIJO	8
2.1 Življenje.....	8
2.2 Zakulisje konkretne pojavnosti	9
2.3 Alma Karlin in teozofija	11
3 TEOZOFIJA	12
3.1 Glavne ideje teozofije	12
3.1.1 Človeško telo in duša	12
3.1.2 Karma.....	13
3.1.3 Reinkarnacija.....	13
3.1.4 Namera in načrt	14
3.1.5 Trije valovi razvoja.....	14
3.1.6 Sedem ravni in sedem žarkov	15
4 ANGEL NA ZEMLJI	16
4.1 Zgodba	16
4.2 Literarnozvrstna opredelitev	17
5 Elementi teozofije v romanu Angel na zemlji	19
5.1 Analiza romana Angel na zemlji	19
6 ZAKLJUČEK.....	24
7 LITERATURA.....	26
8 IZJAVA O AVTORSTVU	28

1 UVOD

Alma Karlin je slovenska pisateljica, ki je po mojem mnenju zaradi svojih drugačnih nazorov in drugačnega načina pisanja premalo raziskana in preučevana. Ravno iz tega razloga sem se odločila svojo diplomsko nalogo posvetiti njej in njenemu romanu *Angel na zemlji*.

Alma Karlin se je rodila v Celju, 12. oktobra 1889. V času njenega življenja so družine uradnikov govorile nemško, zato Alma slovenskega jezika ni dobro govorila, sploh pa ne pisala. V mladosti je prepotovala Dalmacijo, Hercegovino, Italijo, Tirolsko in Bavarsko. Pri devetih letih je napisala svoje prve pesmi in krajše zgodbe. Šolala se je v Gradcu in Londonu.

Alma Karlin je širši slovenski javnosti bila do nedavnega precej neznana, v začetku tridesetih letih so jo poznali predvsem v tujih krogih. Svoja dela je izdajala v Nemčiji, Veliki Britaniji, na Finskem in v Švici. Več pozornosti je dobila v devetdesetih letih, ko so v slovenščino prevedli njena štiri pripovedna dela. Zanimanje zanjo narašča po eni strani zato, ker je ženska, po drugi strani pa zato, ker njena dela odpirajo pot drugačnim, novodobnim duhovnim tokovom.

V svoji diplomski nalogi bom predstavila Almo Karlin kot predstavnico teozofije. Teozofija je filozofski in teološki miselni sistem, ki temelji na neposredni izkušnji božanskega. Kot veja filozofije predstavlja most med znanostjo in religijo. Sporoča, kaj je smisel življenja, zakaj stvari so, kakor so in kako narava deluje. Zavzema se za vesoljno bratstvo brez rasnih, verskih, spolnih in socialnih razlik (Dular: 170).

V diplomski nalogi bom pojasnila, da je Alma Karlin vedela veliko o tradicionalnem zdravilstvu, vračih, zaklinjanju duhov v pragozdnih votlinah in čarovniških praksah. Njena pripovedna dela so polna tovrstnih motivov. Že v romanu *Samotno potovanje* je trdila, da spoštuje »skrivnostne templje, mračno mistiko, čarovništvo, praznoverje, ki prestavlja človeka v neznane svetove«.

V njenih delih najdemo značilnosti omenjene vede, vendar so njene značilnosti še posebej poudarjene in razvidne v romanu *Angel na zemlji*. Roman opisuje zgodbo mladega grajskega dediča, ki se utopi v ribniku. Njegovo mrtvo telo prevzame zračni duh, ki se s pomočjo vedenja, ki je povezano s svetom drevesnih, vodnih in zračnih duhov, bori z ljudmi za razumevanje človeškega življenja, razpetega med nebom in zemljo.

Da bi bile značilnosti bolj vidne in razumljive, bom v svoji diplomski nalogi opisala značilnosti teozofije kot vede in njena načela ter podala primere iz romana, da bo povezava med romanom in teozofijo jasno razvidna.

To temo za diplomsko nalogo sem si izbrala, ker so me vedno zanimale teme okultnega, mističnega, duhovnega in celo magičnega. Sem Celjanka, zato sem čutila skorajšnjo dolžnost, da predstavim avtorico, ki v preteklosti, po mojem mnenju, ni bila dosti raziskana ali preučevana. Sedanjost, bolj odprti umi in zmožnost sprejemanja vzhodnih miselnosti nam omogočajo, da postavimo Almo Karlin ob bok ostalim nadarjenim in cenjenim ustvarjalcem 20. stoletja. S to diplomsko nalogo sem ji želela izkazati pozornost, ki si jo zasluži.

2 DOKUMENTIRANE ZVEZE ALME KARLIN S TEOZOFIJO

2.1 Življenje

»Sem bitje ženskega spola. Če bi rekla, da sem »ženska«, bi bili ljudje takoj v skušnjavi pomislili, da sem obremenjena z zakonskim sodrugom, ampak jaz se potepam kot kak rak samotarec; poleg tega bi mi utegnili pripisati določene ženske čare, ki jih nimam« (Alma Karlin, Kako je sploh prišlo do tega, da sem objadrala svet v Dular, 1998: 165 - 166).

Alma Karlin je slovenska pisateljica, ki se je rodila v Celju, 12. oktobra 1889. V času njenega življenja so v družinah državnih uslužbencev dobro govorili nemško, zato Alma slovenskega jezika ni dobro govorila, sploh pa ne pisala. Po smrti očeta pri njenih rosnih 9 letih se je s tetami odpravila na svoja prva potovanja po Dalmaciji, Hercegovini, Italiji, Tirolski in Bavarski. Pri 9 letih je tudi napisala svoje prve pesmi in krajše zgodbe. Srednjo šolo je končala v Gradcu, študij pa v Londonu, kjer je opravila zaključne izpite iz osmih tujih jezikov. Po pričakovanju njena mati ni bila zadovoljna z Almino izbiro, sama je želela, da bi si hči poiskala moža z »naslovom«.

Zmago Šmitek v *Klicu daljnih svetov. Slovenci in neevropske kulture* (1986), opisuje Almo Karlin kot popotnico v več pogledih: po geografskih razdaljah, ki jih je premagala in po spiritualnih odpravah v neomejena prostorska in časovna prostranstva. Dežele, ki jih je obiskala na ta drugi način, so bile torej uzrte z notranjim očesom. Po povratku s svojega svetovnega popotovanja se je vedno bolj pogosto in vedno bolj obsežno lotevala tovrstnega pisanja. Teozofija izhaja iz indijske joge in kozmologije, ki pravita, da je mogoče potovati preko *akaše*, nekake eterične substance, v vsa geografska okolja in časovna obdobja. Teozofinja in soustanoviteljica Teozofskega društva Helena P. Blavatska je o *akaši* pisala, kot o sintezi vseh sil in kozmični svetlobi, ki obstaja od nekdej (Počivavšek, 2009: 62). Šmitek (1986) pojasni, da vemo, da je bila Alma Karlin v času bivanja v Londonu članica Teozofskega društva, saj je v rokopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani shranjena njena članska izkaznica iz Združenih držav Amerike. Za teozofijo se je začela zanimati med študijem v Londonu, morda pa je o njej slišala že prej v Celju, kjer gotovo ni bilo težko priti do teozofskih knjig in časopisov. V svojih neobjavljenih spominih na mladost, ko je zahajala v teozofsko družbo, je svoje srečno obdobje opisala: *»Bila sem v novem svetu! Tokovi znanja iz vseh delov Azije so valovali proti meni, srhljiva indijska*

mistika, otipljivejša in z duhovi prežeta Kitajska, zrelejša in svetlejša Japonska» (Dular, 1997: 146).

Sonja Dular (1998) pojasnjuje, da je bila Alma Karlin z začetkom prve svetovne vojne kot avstroogrška državljanka nezaželena v Angliji in je zbežala v Skandinavijo. Med svojim prebivanjem v Stockholmu se je odločila, da se bo resno začela ukvarjati s pisateljevanjem. Obenem pa jo je interes za neevropske države vedno bolj spodbujal, da tuje države tudi sama obiše (Dular, 1998: 167).

Alma Karlin je bila širši slovenski javnosti do nedavnega precej neznana. V začetku tridesetih let so jo poznali raznovrstni krogi, predvsem v tujini in veliko manj doma. Od leta 1921 do 1937 je pri različnih založbah v Nemčiji, Veliki Britaniji, na Finskem in v Švici izdala 22 knjig. Prvo delo, ki so ga leta 1960 objavili v slovenskem jeziku je prevod njenega potopisa Samotno potovanje. Več pozornosti je dobila v devetdesetih letih, ko so natisnili in prevedli vsaj štiri pripovedna dela.

Zanimanje zanjo narašča po eni strani zato, ker je ženska, po drugi strani pa zato, ker njena dela odpirajo pot drugačnim, novodobnim duhovnim tokom. Alma Karlin je za časa svojega življenja na slovenskih tleh veljala za čudaško, ekstravagantno in od okolja nerazumljeno. Danes pa v njej vidimo izjemno žensko, svetovno popotnico in pisateljico. Njen pripovedni svet stilistično ne dosega vrhunskih meril lepih umetnosti. Eksotičnost, opajanje z mističnim in magičnim ter praznoverje jo umeščajo ob bok trivialnosti.

Sonja Dular dodaja, da je njen pravi pogled na svet bil in ostaja prikrit, zavit v preprost, a z metaforiko in s simboli bogat jezik. Bila je namreč »bitje, ki je sanjalo, da bo živelo med modreci v himalajskih pečinah«, a ji je usoda izpolnila vse kaj drugega kot upanje na to, da jo bodo ljudje zaradi njenih prizadevanj velikodušno sprejeli (Dular, 1998: 166).

2.2 Zakulisje konkretne pojavnosti

Sonja Dular pravi, da lahko na podlagi njenih del in zbirk sklepamo, da je poskušala prodreti v značilnosti kulturnih in duhovnih značilnosti dežel in kultur, ki jih je spoznavala. Na svojih poteh se je srečala z vsemi rasami in barvami ter preizkusila različne stopnje civilizacijskega razvoja. Poleg interesa, ki ga je imela za rastlinstvo in živalstvo ter življenja domorodcev, njihove šege, navade in verovanja, so jo še posebej privlačile »čarobne zadeve«. Te so bile

njen najljubši študij (Dular, 1998: 168). Alma je vedela veliko o tradicionalnem zdravilstvu, vračih, zaklinjanju duhov v pragozdnih votlinah in čarovniških praksah. Njena pripovedna dela so polna tovrstnih motivov. Že v romanu Samotno potovanje je trdila, da spoštuje »skrivnostne templje, mračno mistiko, čarovništvo, praznoverje, ki prestavlja človeka v neznane svetove«. »*Utvarjam si, da sem psihična, da torej čutim valovanje duš*« (Karlin, Samotno popotovanje v Dular, 1998: 169). Sonja Dular nadaljuje, da lahko z gotovostjo trdimo, da je svetovno nazorsko črpala iz svetovnih tradicij, ki niso blizu zahodnim civilizacijskim predstavam o človeštvu in svetu.

V delu Angel na zemlji opazimo njeno nanašanje na poganski animizem (verovanje v duhovna bitja, duhove, ki temelji na ideji, da imajo živali, rastline in celo neživi predmeti dušo, tako kot ljudje; po mnenju antropologa Edwarda Taylorja (v Haralambos, 1989: 4359) je animizem ena najzgodnejših oblik religije) in moralne vrednote, ki izhajajo iz razumevanja religij, pa najsi bodo to krščanstvo, hinduizem, ali budizem, in dokazujejo, da si je želela videti v zakulisje konkretne pojavnosti. Ni pristajala samo na eno tradicijo, pač pa je preučevala skupno osnovo različnih verovanj; ni se zadovoljila z vulgarno razlago večnih resnic, ampak jih je hotela izkusiti kot osebno izkušnjo. Njeno raziskovanje je bilo podrejeno enemu samemu cilju: spoznati samega sebe.

Po letu 1934 je opustila pisanje eksotičnih del in se posvetila okultnim tematikam, področjem, ki jih menda ne moremo razumeti intelektualno, saj segajo onstran običajnega znanja (med okultne vede prištevamo psevdoznanosti starih in srednjeveških svetov, kot so npr. magijo, alkimijo, astrologijo, teozofijo, ki naj bi vsebovale vedenje ali imele moč, da aktivirajo skrite ali skrivnostne sile narave) (Dular, 1998: 169).

Alma Karlin ni bila ne znanstvenica ne literatka v pravem pomenu besede. Hotela je predstaviti svoj pogled na svet, pisala je tako, kot je sama dojemala stvari. Njena metoda spoznavanja ni bila racionalistična, temveč je temeljila na podlagi intuicije in analogije, s čimer je skušala doseči abstraktno resničnost enega izvora onstran dvojnosti konkretnega sveta (Dular, 170). Želela je torej predstaviti izvor sveta in vsega živega na drug način, po načelih, ki jih predstavlja teozofija.

2.3 Alma Karlin in teozofija

»Teozofija je filozofski in teološki miselni sistem, ki temelji na neposredni izkušnji božanskega. Kot veja filozofije predstavlja most med znanostjo in religijo. Sporoča, kaj je cilj vsega življenja, zakaj stvari so, kakor so in kako narava deluje. Zavzema se za vesoljno bratstvo brez rasnih, verskih, spolnih in socialnih razlik« (Dular, 1998: 170). Vendar pa Leadbeater (2006: 8) dodaja, da teozofija sama po sebi ni religija, ampak ima do religij enak odnos, kot so ga imele do njih starodavne filozofije: jim ne nasprotuje, ampak jih razlaga. To, kar je v njih nerazumno, zavrača kot poniževalno in nujno nevredno Božanstva. To, kar pa je v vsaki od teh in v vseh skupaj razumno, pa povzema, razlaga in poudarja ter jih tako povezuje v skladno celoto. Teozofija vse različne obravnava kot trditve o resnici, povedani iz različnih zornih kotov. Po teozofski razlagi vse svetovne religije izhajajo iz iste pradačne modrosti. Alma Karlin je nekje zapisala. »*Večnost je lahko le ena, zato so vse vere le odboji belega žarka*« (Karlin, 2002: 64).

Kot članici Teozofskega društva, ki sta ga leta 1875 v New Yorku ustanovila Helena P. Blavatsky in polkovnik Henry Steel Olcott, ji je bil filozofsko blizu teozofski pristop k razkrivanju nevidnega, ki si prizadeva pospešiti vzroke za svetovno harmonijo, študij komparativne religije in raziskovati duhovni element v človeku in svetu. Razkrivanje pradačnega vedenja je tisto, kar v poznejših delih Alme Karlin podtalno motivira pripovedno dogajanje. V teh poznejših delih, še posebej pa v romanu *Angel na zemlji*, je mogoče opaziti posebno ciljno strukturo (zgodbo, v kateri lahko prepoznamo načela in prepričanja teozofije), ki daje njenim zgodbam notranjo, duhovno dramaturško napetost. Ta struktura spodbuja razvoj zavesti, ki vodi od vidnega k nevidnemu, od naučenega znanja (znanega) k izkustvenemu vedenju (neznaneemu) (Dular, 1998: 170). Teozofska načela, ki so predstavljena v romanu, nas silijo, da za trenutek opustimo svoja prepričanja in svet, predstavljen v *Angelu na zemlji*, dojemamo skozi oči avtorice.

V izhodišču teozofskega nazora Alme Karlin stojita vsaj dve prepričanji: prvič, da v telesu biva duša¹, ki se s postopnim napredovanjem vedenja dviga svojega duha k božanskemu, in drugič, da je vse, kar obstaja, med seboj povezano. Alma Karlin nas z deli posredno poučuje o obstoju subtilnih slojev in dimenzij človeškega sveta.

¹ (vedska tradicija dušo razlaga kot transcendentalno osebnost. Sestavlja jo večinoma duhovna energija, ki je za razliko od materialne, nerazgradljiva. Po dvojni naravi je večna, izpolnjena z duhovnim znanjem, srečo, ljubeznijo in težnjo po delovanju in služenju. Te lastnosti se izražajo tudi skozi grobo telo, saj vsakdo želi ljubiti, delovati in služiti),

3 TEOZOFIJA

John Algeo se sprašuje, če smo se kdaj spraševali o pomembnih, velikih vprašanjih o življenju, kot na primer: kdo sem, zakaj je svet takšen, kot je, od kod sem prišel, kaj počnem tukaj, kaj pride kasneje in kje izvem odgovore na ta vprašanja. Če smo se kadarkoli spraševali ta vprašanja, smo ljudje. Zmožnost, da se sprašujemo, da smo radovedni, je tista, ki dokazuje, da smo ljudje. Ljudje smo radovedni, želimo izvedeti vse o nas in o svetu, ki nas obdaja. Ta radovednost se pojavi predvsem pri malih otrocih, ki neprestano sprašujejo »kaj?« in »zakaj?«. Ko odrastemo se naučimo živeti z nevedenjem in nehamo postavljati vprašanja. Vendar imamo kot ljudje neustavljivo željo po poznavanju pomena in te želje ni mogoče v celoti zatreti (Algeo, 2007: 7). Teozofija je način odgovarjanja na velika življenjska vprašanja. Za odgovore se obrača na znanost, filozofijo in religijo, vendar pa se ne omejuje samo na en vidik, pristop (t.j. samo na znanstveni, filozofski in religiozni). Zanaša se na svoja lastna spoznanja in poti. Teozofija te odgovore zagotavlja, vendar ne s seznamom preprostih odgovorov, vendar s ponujenim novim pogledom na nas in vesolje. Ponuja podlago, s katero sami pridemo do odgovorov na največja življenjska vprašanja (Algeo, 2007: 8).

Teozofija je stara znanost. Uteleša principe, ki so znani in učeni že ogromno let vsepovsod po svetu. V Indiji je poimenovana Brahmaildya »Modrost dokončne resničnosti«, ali Sanatana Dharma »Neskončen nauk«. V judovski veri je poimenovana Kabbalah »Tisto, kar je bilo prejeto«, na Kitajskem se imenuje Tao Hsueh »Nauk prave poti«, v islamu se imenuje Sufizm »Način tistih, ki nosijo volno« (»čisti« ali »modri«). V krščanstvu je teozofija poimenovana kot Prisca Theologija »Starodavna misel o božanskih zadevah«. Druga imena so še Tradicija modrosti, Trajna filozofija, Skrivnostna doktrina in Starodavna modrost (Algeo, 2007: 8).

3.1 Glavne ideje teozofije

3.1.1 Človeško telo in duša

Naša notranja narava, ki je v vseh človeških bitjih, je nekaj, kar moremo razumeti, če želimo razumeti teozofijo. Splošna zavest je, da je človek telo in ima dušo. To trditev je bolj modro obrniti. Misliti, da je fizično telo resnična oseba, je tako napačno, kot zamenjati hišo za osebo, ki živi v le tej. Teozofija uči, da smo v resnici le »monadi«, delček božanskosti, iskrica

božanskega plamena, ki živi v mnogih hišah (Algeo, 2007: 29). Pomoto, ki jo nenehno ustvarjamo s tem, ko našo zavest, ki je naš Jaz, istovetimo z nosilci, v katerih ta zavest trenutno deluje, lahko opravičimo le z dejstvom, da budna zavest in do neke mere tudi zavest sanj, ki živita in delujeta v telesu, običajnemu človeku izven njega nista znani (Besant, 2006: 10). Človeška duša je torej nekaj neodvisnega od človeškega telesa.

3.1.2 Karma

Karma je delovanje v najširšem pomenu besede, kjer se vsako dejanje vpenja v nerazdružljivo in neprekinjeno verigo vzrokov in posledic. Naš ego funkcionira tako, da si vse, kar gre mimo njegovega zaznavanja, prisvoji. Vsakršno zunanje omejevanje postane zato, ker je vse povezano in del ene in iste resničnosti, pravzaprav lastna notranja omejenost, kar posledično zbuja občutek krivde in potrebo po prestajanju kazni. Beseda »karma« izhaja iz sanskrtskega korena in pomeni »delovati«, »akcija« (Dular, 1998: 176).

3.1.3 Reinkarnacija

Charles W. Leadbeater pravi, da ker bolj fina gibanja na začetku na dušo ne morejo vplivati, se mora ta obdati z oblačili iz bolj grobe materije, preko katere se lahko izražajo bolj grobe vibracije. Tako zaporedoma prevzame mentalno, astralno in fizično telo. To je rojstvo ali inkarnacija – začetek fizičnega življenja. Med tem življenjem jo preko njenega fizičnega telesa doletijo vse mogoče izkušnje, iz katerih se lahko nauči nekaterih lekcij in v sebi razvije neke lastnosti (Leadbeater, 2006: 37).

Reinkarnacija je fundamentalen koncept teozofije. Je ključ, ki odpira vrata k razumevanju velikega dela človeškega življenja, ki je skrit Zahodnemu svetu, ki sprejema trditev, da je duša nekaj novega, ki je ustvarjeno skupaj s fizičnim telesom. Tudi v religioznih krogih danes oživlja omenjena tema, o njej razpravljajo tudi psihologi (Algeo, 2007: 45). Teozofija sprejema reinkarnacijo kot zakon, ki je povezan s človeško evolucijo – tako v duhovni rasti kot v materialni. O posmrtnem stanju govori več hipotez. Prva je tista, ki trdi, da posmrtno življenje ne obstaja. Druga je tista, ki pravi, da nas smrt, vsaj tiste, ki gredo v nebesa, naredi srečne, modre in dobre. Tretja pa je tista hipoteza, ki trdi, da nam smrt da priložnost za

nadaljnjo rast in razvoj, vendar v drugih svetovih. Obstaja pa še četrta hipoteza, ki velja v primeru romana Angel na zemlji, ki pravi, da se duša vedno znova vrača na Zemljo, da se nauči vse, kar ji lahko Zemeljska šola ponudi. Lahko bi primejali s študenti, ki hodijo v šolo dan za dnem, leto za leto, dokler ne diplomirajo (Algeo, 2007: 46).

3.1.4 Namera in načrt

Verjetno je največje vprašanje med velikimi življenjskimi vprašanji »Kaj je namen življenja?« Tudi najbolj občutljiv namen zahteva načrt. Če se odločimo, da bomo v življenju dosegli nek cilj, je dobro, da imamo v glavi dobro zasnovan načrt, kako ga bomo dosegli. V nasprotnem primeru imamo le malo možnosti za uspeh. Vendar pa so vsi načrti možni le, ko se dosledno držimo vseh procesov, ki nam bodo pomagali do uspeha. Znanost se ne ukvarja z nameni in načrti (v smislu ciljev, ki jih hočemo doseči v življenju in zavednih odločitev znotraj narave, ki nas bodo popeljale do teh ciljev. Vendar pa vseeno predpostavlja, da so v vesolju neki urejeni procesi. Znanost se ukvarja z naravnimi procesi in razlogi za njih, ne pa z nameni in načrti narave, da bi jih dosegla. Nasprotno pa teozofija trdi, da v vesolju niso samo procesi in red, vendar pa tudi nameni in zavedanje – namera in načrt (Algeo, 2007: 77).

3.1.5 Trije valovi razvoja

V teozofskem pogledu snov niso samo fizične stvari, ki jih poznamo, vendar pridejo v stopnjah, ki sovplivajo in vstopajo ena v drugo (Algeo, 2007: 79). Čeprav pogosto pravimo, da so stopnje snovi ravnine, stopnje niso razvrščene v plasti. Lahko si jih predstavljamo kot »polja sile« ali »dimenzije realnosti«. Te različne stopnje snovi so energije, ki sobivajo ena z drugo (Algeo, 2007: 79). V skladu s teozofsko hipotezo so potrebni trije nenavadni življenjski impulzi, ki popeljejo svet v obstojanje. Poznani so kot Trije življenjski valovi (imenovani tudi »Izliv«). Simbolizirani so s Trojico, ki ima drugačno poimenovanje v različnih religijah okoli sveta (Oče, Sin in Sveti duh; Brahma, Višnu in Šiva itd.). Trije življenjski tokovi so poimenovani tudi kot Krasen dih, involucija je izdih Božanske misli iz vesolja, evolucija pa vdih. Ker je evolucija univerzalen proces, se tudi Božanska misel razvija. Prav tako kot mi živimo z dihanjem, tako tudi živi božanski izvor vsega, z vdihom in izdihom vesolij. Teozofija uči, da na svetu ni mrtve snovi, vsak delček snovi ima v sebi življenje. Ko nastaja

svet, mora najprej nastati živa snov, potem mora biti oblikovana v oblike, v katerih življenje pridobi zavest in na koncu mora življenje prepoznati svojo unikatno identiteto in hkrati pripadnost duhovni uniji z inteligenco, iz katere je nastalo veselje. Ti trije koraki nastajanja sveta so Trije življenjski valovi (Algeo, 2007: 80).

3.1.6 Sedem ravni in sedem žarkov

Annie Besant pojasnjuje, da je človek, v skladu s teozofskim učenjem, sedmero bitje, ali, bolj v običajnem reku, ima sedmeren ustroj. Ali na drug način, človekova narava ima sedem aspektov, lahko jo preučimo iz sedmih zornih kotov, sestavljena je iz sedmih principov (Besant, 2006: 9). Ti aspekti so gosto fizično telo, eterični dvojnik (Prana), astralno ali telo želja (Kama), nižja in višja človeška duša (Manas), duhovna duša (Budhi) in duh (Atma) (Besant, 2006: 94).

Eden od načinov, da se manifestira raznovrstnost življenja, se imenuje Sedem žarkov. Ti žarki so prvobitne kozmične energije, ki so prisotne že od začetne manifestacije vesolja in še vedno polnijo z energijo prav vsakega od nas. »Žarek« je metafora, ki poimenuje od sedmih prvobitnih energij do sedmih valovnih dolžin svetlobe. Sedem valovnih dolžin svetlobe tvori velo ali brezbarvno svetlobo, ki jo oddaja Sonce. Torej sedem prvobitnih energij sestavlja energijo, ki je bila potrebna za nastanek vesolja. In prav tako kot je vseh sedem valovnih dolžin prisotnih v vsakem delčku svetlobe, je vseh sedem prvobitnih energij prisotnih v vsaki snovi in zavesti.

4 ANGEL NA ZEMLJI

4.1 Zgodba

Avtorica v delu *Angel na zemlji* s triinštiridesetimi poglavji nastopa kot vsevedni pripovedovalec, ki spremlja doživetja utelešene nadzemeljske inteligence med bivanjem v našem, snovnem svetu.

Mladega grajskega dediča, mladega fanta po imenu Alf, zlobni vodni duhovi zapeljejo in prelisičijo, da se utopi v ribniku. V njegovo mrtvo, brezdušno telo se naseli zračni duh. Ta zračni duh je zaradi svojih grehov proti ljudem kaznovan in prisiljen biti priklenjen na zemljo, biti enak nižjim duhovom, dokler se ne nauči svoje lekcije in začne spoštovati človeško življenje. Iz radovednosti prevzame dečkovo mrtvo telo. Ko se prebudi, mu je človeško telo, oklep, kot ga poimenuje zračni duh, pretesen in boleč. Poljub Alfove mame, baronice Von Hohenstein, ki je poln ljubezni pa ga priklene na novi dom. Zračni duh v dečkovem telesu začne spoznavati, kako svet dojemajo ljudje in ima v začetku bivanja v človeškem telesu do ljudi zelo prezirajoč odnos. Hohensteinska baronica opazi spremembo pri dečku in mu želi pomagati s tem, da pripelje mladega dečka Wulfa, da bi se Alf z njim spoprijateljil. Vendar pa je Wulf do cvetlic in dreves nespoštljiv in ne razume, da ima vsa narava zavest in čuti, zato ga Alf kaznuje. Po tem dogodku se Alf ne več zadržuje okoli ljudi, ampak so njegovi prijatelji drevesa v gozdu, cvetlice na travnikih in lipa, ki stoji pred gradom, ki mu pripoveduje grajske zgodbe in opisuje življenje na gradu iz preteklosti. Trdo in prezira polno srce zračnega duha pa ogreje starka, katero Alf in njegova varuška Margot srečata na sprehodu. Izredno revni in skromni gospe so edini vir življenja njen vrt in edina družba njena kokoš in ker je kot visoki zračni duh rad nagajal ljudem in plašil kokoši, sedaj spozna, da je bilo to narobe in se pokesa za svoja dejanja. Da bi se ji oddolžil in pomagal, ji prinese kepo zlata, vendar pa s tem dejanjem spozna najslabšo človeško lastnost, zavist, ker zlato starki ukradejo ter jo umorijo. V duhovo, sedaj omehčano srce vstopijo tudi gozdar, učitelj Lev in njegova mlajša sestra Mariele, ki je na invalidskem vozičku, zaradi, kot ji Alf pojasni, svojih grehov iz prejšnjega življenja. Zračni duh jima z veseljem pojasnjuje in jih uči o naravnih pojavih, vesolju, in o dušah, ki potujejo na sedmih žarkih in ki živijo vsepovsod, od drevesa do kamna. Vsa narava je živa, vsa narava čuti in ima zavest. Prav tako pa tudi Alf postane bolj odprtega uma in se tudi on uči o človeškem življenju in njegov prezir je z vsakim dnem manjši. Globoko ljubezen razvije tudi do svoje mame, Baronice Von Hohenstein, ki čuti, da ima telo njenega sina

novega stanovalca, vendar ga kljub temu neizmerno ljubi. V čast njenemu ljubeznivemu značaju, jo poimenuje Srčnosvetla. Zračni duh postane sočuten in začne ljudi spoštovati. Ko baronica zboli in kasneje tudi umre, zračni duh skupaj z njo zapusti to Zemljo z več znanja, sočutja spoštovanja in ljubezni, kot je imel prej.

4.2 Literarnozvrstna opredelitev

Literarnozvrstno bi lahko delo *Angel na zemlji* uvrstili med didaktične zgodbe, ki preko prispodob, alegorij in personifikacij pripovedujejo nek moralni nauk, ki presega običajno življenjsko vednost. Tipološko bi ga lahko približali vsaj dvema literarnima vrstama, ki jima je motivno in tematsko soroden, a od njiju duhovno-zgodovinsko na poseben način izstopa.

To sta gotoski roman, ki je v predromantičnem obdobju odprl pot nadčutnemu, kar se razkriva tako, da v junakovo življenje vstopajo nadnaravne sovražne sile in duhovi. Junak se spopada s čarovnijami, vidi prikazni in ima zle slutnje (Dular, 1998: 171). Dogajalni prostor v gotskem romanu je po navadi umeščen v fevdalno katoliško okolje, osebe so dvodimenzionalne, dobre ali zle, negativni junak je aristokratskega rodu, demonski in ima nadnaravne sposobnosti. Pozitivni junak je velik asket, ljubi umetnost in občuduje naravo. Potem pa obstaja še demonska ženska, sužnja strasti, čutna in poželjiva. Gotski roman običajno razkriva temne družinske skrivnosti in išče legitimnega dediča. Zamolčana skrivnost je hudodelstvo, storjeno v preteklosti, zaradi katerega pa trpijo številni rodovi. Primerjava med gotskim romanom in *Angelom na zemlji* pokaže, da je raba teh konvencij okvirno upoštevana, vendar mestoma kvalitativno drugačna. Dogajalni prostor je tudi tukaj grad z okolico, katerega lastnica je baronica von Hohenstein, njena vera je krščanska. Nadčutno je v *Angelu na zemlji* prikazano kot absolutno dobro. V pripovedi sta oba pola, dobro in zlo, ponotranjena. Obstajata v vsaki osebi, vendar nista statična ali dokončna, saj se zlo v prisotnosti vedenja spremeni v dobro. Negativnega junaka v delu *Angel na zemlji* predstavlja kar človeštvo samo, vsaj tisti večinski del, ki je na nižji razvojni stopnji. Pozitivna junakinja je pozitivna ženska, Alfova mama, ki jo deček poimenuje »Srčnosvetla«, pozitivni junak pa je zračni duh, Alf, ki pa ima za razliko od gotskih klasičnih junakov nadnaravne sposobnosti. Grajska preteklost pa je povezana s prikaznijo Adalberte von Hohenstein in slutnjami zla, ki jih vzbuja, kadarkoli se pojavi (Dular, 1998: 172).

Za drugo primerjavo pa se moramo vrniti dlje nazaj v mračni srednji vek, kjer se lahko spominjamo liturgičnih dram, pasijonskih iger, misterijev, miraklov in moralitet. Tematika božičnih in velikonočnih iger je zastopana tudi v Angelu na zemlji. Božič je vrnitev luči, rojstva in vrata v novo življenje, velika noč pa nakazuje premostitev ovire, zmago luči. To niso vrata, ki bi se odprla sama, človek si mora to zaslužiti (Dular, 1998: 172).

5 Elementi teozofije v romanu *Angel na zemlji*

5.1 Analiza romana *Angel na zemlji*

Kot sem že pojasnila, analizirani roman govori o visokemu zračnemu duhu, ki prevzame, oziroma se naseli v telo mladega grajskega gospodiča Alfa po tem, ko ga zlobni vodni duhovi zapeljejo, da se utopi v ribniku. Takoj na začetku romana prepoznamo značilnost teozofije, da je **telo le fizični ovoj**, v katerem prebiva duša. *»Zamenjali bomo njegovo dušo z eno naših,« je predlagala vodna vila in z meglastimi rokami pomignila dečku. [...] »Zamenjaj svojo dušo za mojo!« je zašepetala otroku, toda njegova duša je vzdrhtela* (Karlin, 1998: 6). V začetku romana, ko je opisan prehod zračnega duha v dečkovo telo, lahko najdemo še mnogo primerov telesa kot hiše in duše kot trenutnega prebivalca. *»Ne želim ostati v drugem toku, samo za kratek čas bi si sposodil človeško telo...«* (Karlin, 1998:6) *»Tako rad bi si nadel tak ovoj, je premišljeval in radovedno opazoval dolge temne trepalnice in mokre kodre* (Karlin, 1998: 7). *»O, ta pritisk! To grozljivo stiskanje!« je premišljeval, ko se je v tujem ovoju s težavo razširil in ga je nenavadni občutek premagal, da je ostal nekaj časa omamljen in negiben* (Karlin, 1998: 7). V nadaljevanju romana se zračni duh počasi navaja na novo telo mladega dečka Alfa, vendar pa v fizičnem ovoju, telesu dečka sedaj biva druga duša, v telesu prebiva nova osebnost. Kar Alfova mati, baronica, tudi opazi. *»Včasih se ji je zdelo, da jo gleda zrel človek z očmi, ki so bile nekoč tako otroško razposajene«* (Karlin, 1998: 10). Bolj, ko se zgodba romana razvija, bolj je sprememba pri dečku očitna, vedno bolj je znano, da v njegovem telesu, torej fizičnem ovoju prebiva druga duša, telo ji nudi le trenutni dom. Tega se zaveda baronica, skozi celotni roman jo teozofsko načelo, da je **duša neodvisna od telesa**, muči in ji ne da miru. *»Prvikrat se je obotavljajoče vprašala, če je bilo to, kar ji je ribnik vrnil, zares tudi to, kar ji je naprej tako okrutno iztrgal«* (Karlin, 1988: 48). *»S poljubom mu je zaprla usta. »Tebe imam rada, Alf!« Kljub temu je deček mračno zrl na pot. [...] »Tudi, če bi bil samo gost v tuji hiši?«* (Karlin, 1988: 53). Ko se roman nadaljuje in se bliža koncu, se Alf še vedno počuti tujega, vendar ne več zato, ker bi bil več vreden kot človeška bitja, temveč, ker tudi njega moti in boli, da ni pravi sin baronice in ni prepričan ali ga ljubi kot njega ali kot dečka, ki ga izgubila v ribniku. Ne počuti se več superiornega, ljudi ne prezira več, v svojem času v človeškem telesu, se je naučil spoštovanja in razvil resnična čustva do baronice. *»Njene želje so ti vele nasproti kot pomladno dehtenje in njeno hrepenenje se ti je lesketalo kot jutranja zarja.« »Ne meni,« si je mislil zračni duh, »temveč njemu, čigar ovoj nosim.« Kot zmerom ga je to prizadelo. Nič drugega ni bil, kot gost v tuji hiši«* (Karlin, 1998:

92). Ob koncu romana baronica zboli in poslej tudi umira. *»Tudi okoli Srčnosvetle se zbirajo odrešilne sence smrti,« mu je dahnila duša dvojčica* (Karlin, 1998: 157). Pred smrtjo mama Alfu pove, da ga ljubi kljub temu, da ni njen pravi sin in ga želi rešiti človeškega telesa, v katerem je le gost, kot v tuji hiši. *»Bil sem samo gost v tuji hiši...« je končno grenko rekel. »Ubogi pregnanec,« je dahnila baronica, »vseeno te ljubim, globoko in resnično, kot bi te poznala že prej, poznala in ljubila – v tistem daljnem času, ko sta bili najini duši še eno s praplamenom. Odrešila te bom, da ti bo svetla pot spet odprta«* (Karlin, 1998: 158). Alfa baronica ne odreši, iz človeškega sveta želi oditi skupaj s svojo dušo dvojčico.

Teozofsko načelo, ki je prav tako razvidno v romanu, se imenuje **karma**. *»Tudi vi ne marate bitja iz grobe snovi?« je vprašal zračni duh in se nagnil k vodnim duhovom. »Jaz jih sovražim. Ker pa sem jim uničeval vrtove in podil kokoši, se bom mogel nekaj časa držati zemlje kot ta zaudarjajoča bitja«* (Karlin 1998: 5). Prav tako sovražstvo čuti tudi zračni duh, vendar je za svoje grehe proti ljudem, torej zaradi uničevanja vrto in podenja kokoši, kaznovan. Tukaj prepoznamo značilnost teozofije, karmo. Karma je načelo, ki pravi, da je vsako dejanje vpeto v nerazdružljivo verigo vzrokov in posledic, torej mora zračni duh plačati svoja zlobna dejanja, se odkupiti. Po tem, ko zračni duh iz radovednosti prevzame dečkovo telo, sedaj ga lahko poimenujemo Alf, obžaluje svojo preobrazbo in roti svoje nekdane spremljevalce, torej druge zračne duhove, da bi ga rešili tvarnega sveta, vendar mora Alf za svoje grehe po zakonih karme plačati. *»V težkem zemeljskem oblačilu spoznaj najprej človeško srečo in trpljenje«* (Karlin, 1998: 10). *»Tako dolgo stani človeški gost, dokler ne ne naučiš žrtvovati«* (Karlin, 1998: 80). Element teozofije, karmo, je mogoče prepoznati tudi, ko Alf v nadaljevanju romana sreča revno starko, ki ima za življenje zelo malo, le svoj vrt in družbo svoje kokoši, ko se zračni duh zave svojih dejanj iz preteklosti in se pokesa. *»Res, kriv sem samo zato, ker nisem vedel,« je razmišljal, »Če bi slutil, kaj lahko moje delo povzroči, ne bi tako nespametno ravnal«* (Karlin, 1988: 21). Da bi se odkupil za svoje grehe, ženici podari kepo zlata, ki pa jo hudobni potepuh ukrade in ženico pri tem umori. Karma poskrbi tudi zanj, ko potepuh umre, da plača za svoje dejanje. *»Tvoje dejanje je dolgo življenjsko nit res nenadoma pretrgalo, a s tem duši ni bila storjena krivica, kajti v staro utrujeno srce si zasejal veliko veselja in razumevanje tolažeče izravnave – setev, ki bo v naslednjem življenju bogato obrodila. Storjeno zlo se bo izravnalo, storjeno dobro pa bo živelo naprej. Pojdi mirno po svoji poti, uči se razumevati in odpuščati!«* (Karlin, 1988: 42). V tem odlomku je prisotna tudi lastnost teozofije, reinkarnacija, ki je tesno povezana s karmo, saj bo umorjena starka v naslednjem življenju našla srečno in bogato življenje. Skozi celotni roman sta najbolj

poudarjeni lastnosti teozofije, ki sta karma in reinkarnacija. Poudarjanje zakona karme lahko spremljamo tudi v nadaljevanju, ko Alf deklici Ottilie pojasni obnašanje tatu, ki ji je hotel ukrasti verižico. *»Nekoč, ko tega sveta še ni bilo, je duša tega moža blodila v podobi psa po nekem drugem svetu. Vroč puščavski pesek je žgal njegove utrujene tace, lakota in žeja sta ga gnali v bližino človeških bivališč, toda nihče ni umirajoči živali ponudil hrane ali pijače. Samo daljne zvezde so bile spremljevalke njegovih muk«* (Karlin, 1998: 69, 70). Ista lastnost se pojavi, ko Alf pojasni Mariele, zakaj v življenju tako trpi in zakaj je priklenjena na invalidski voziček. *»Prav imaš: samo zelo utrujena sem bila, ne pa tudi žalostna. Izjokala sem se in veselila sem se jutra. Le zakaj moram tako zelo trpeti?«* je mala zamišljeno vprašala. *»Nekoč, v nekem drugem življenju, si nekomu naredila veliko krivico, v jezi si ga pahnila po stopnicah in povzročila, da nikoli več ni stopil na noge«* (Karlin, 1998: 89). Že omenjena lastnost teozofije je očitna tudi v dogodkih, ki sledijo, ko Margot želi ubiti svojega nerojenega otroka, da je ne bi spodili iz gradu in da je ne bi obrekovali. Meni, da otroku ne bo mogla nuditi ničesar. Vendar pa jo še pravi čas najde Alf in jo prepriča, da otroka obdrži. *»Vrni se na grad, kajti tam je tvoj dom, a na dušo, ki hrepeni po tebi, ne glej kot na obremenjujoče prekletstvo, ampak jo veselo pozdravi, kot starega prijatelja, ki se ti želi približati in te blagosloviti«* (Karlin, 1998: 125). Vendar pa zaradi svoje namere po samomoru in dolgega klečanja na snegu pri ribniku, kjer je Margot želela ubiti svojega otroka, dobi pljučnico in otroka vseeno izgubi. Tako je kaznovana za svoj greh.

Ideja teozofije, ki jo je prav tako mogoče zaslediti v romanu, se imenuje **reinkarnacija**. Trenutke po tem, ko je dečkovno telo prevzel zračni duh, njegovo negibno telo najde varuška Margot, ki ga prestrašena odnese mami na grad *»Ko bo njegova mati... Od groze ji je ledenela kri po žilah, dvignila je mrtvo telo in sopihala z njim proti gradu. Pod težo je velikokrat padla, a mučna bojazen jo je spet postavila na noge in sopihala je dalje. Mogoče pa ga lahko še reši, Ne more biti, ne sme biti zares mrtvev...«* (Karlin, 1998: 8). V naslednjih odlomkih romana lahko prepoznamo značilnost teozofije, ki se imenuje reinkarnacija, ko dečkovno mrtvo telo znova oživi in začne novo življenje, da bi se naučil nekaj novega in popravil grehe preteklosti. *»Živi... Živi...!«* je vriskal veseli glas nad njim. *»Odprl je oči in zagledal mladi obraz, ki je žarel od veselja. »Moj ljubi!«* je vzkliknilo nenavadno bitje in ga ponovno poljubilo. *»To dobro de,«* je pomislil in občutil ugodje, ki se je močno razlikovalo od mirne zadovoljnosti njegovega hladnega toka (Karlin, 1998: 9).

Ker se je Alf od incidenta ob ribniku tako drastično spremenil, mama misli, da sin potrebuje prijatelja, da bi se njegovo življenje vrnilo v ustaljene tirnice. Vendar se ta preizkus ne konča

dobro, saj fant, ki naj bi postal Alfov prijatelj, neusmiljeno mori cvetlice. Tukaj je primer značilnosti teozofije, da ima **vse v naravi življenje, da vse v naravi čuti in ima zavest.** »Nehaj,« je strogo ukazal Alf, »rastline boli!« »Če jih pa rad obglavljam!« se je smejal starejši fant in sekal rožam cvetove. »Ne slišiš? V naravi prinašaš žalost in uničenje« (Karlin, 1998: 11). Tudi tukaj lahko takoj za tem dogodkom opazimo načelo karme, saj Alf starejšega dečka Wulfa udari, posledice tega dejanja pa bo čutil vso življenje. »O tovarišu pri igri niso več govorili, kadar pa je Wulf von Birkenfels dvignil palico, da bi uničil kaj živega, ga je levo lice zaskelilo in pokazalo se je sedem prog« (Karlin, 1998: 12). Mlad baron svojega časa ne preživlja z ljudmi, najraje je v naravi, med drevesi, cveticami in rad se zapleta v pogovor z lipo, ki stoji pred gradom. Lipa mu pripoveduje zgodbe iz preteklosti. Tukaj je spet mogoče opaziti, da ima vsa narava zavest in da čuti dogodke, ki se dogajajo okoli nje. **Mrtva snov po učenju teozofije ne obstaja.** »Stara lipa pred gradom je bila med Alfovimi prijatelji. Veje je raztezala na veliko teraso in njeni listi so peli tiho pesem preteklosti« (Karlin, 1988: 16). »Ja,« je zavzdihnila lipa, »ljudje znajo dvoje: globoko ljubiti in močno trpeti...« (Karlin, 1998: 17). Tudi v zgodbah lipe je dosti govora o zakonu karme, o izravnavi. »To je izravnavo,« je zamrmral Alf. »Vsaka krivica zmede vlakno žarka v tkivu Enega in moa biti poravnana.« »Ja, vse se ravna po zakonu,« je zašumelo drevo (Karlin, 1988: 18). V nadaljevanju sem ob analiziranju opazila odlomke, kjer je jasna teozofska lastnost, da mrtva narava ne obstaja, vse je živo in ima zavest, ko Margot vrže v ogenj meso, Alf pa jo ošteje in pojasni zakaj. »Kaj delaš?« jo je osorno vprašal deček in odložil violino. »Ti nisem prepovedal metati meso v ogenj?« [...] »Duhovi ognja sovražijo, če morajo preoblikovati ostanke živalskih in človeških teles, kajti njihova nižja izžarevanja zameglijo jasnost ognja« (Karlin, 1998: 105). »Vsaka stvar ima dušo,« je rekel Alf s pojočim glasom, ki je imel v sebi nekaj brezčasnega, kar je zbujalo tesnobo, »celo v najmanjšem delcu snovi prebiva duh kot iskra Večnega, privlačnost in odbijanje se prepletata...« (Karlin, 1998: 105, 106).

Glavni junak romana zelo rad pohajkuje po grajskem ozemlju, uči in pojasnjuje naravne pojave na svoj način, iz perspektive zračnega duha. Pri naravnih pojavih je opazno načelo teozofije, ki pravi, da v vesolju ni le red in procesi, temveč, da je tudi **namera in zavedanje**, načrt narave, da bi dosegla nek naravni pojav. Alf tako razloži drevesi, ki sta zrasli skupaj in se ne moreta več ločiti: »Ker sta duši dvojčici. Ko iz praplamenta potonemo v noč snovi, vse doživljamo v skupinah po sedem. Zmerom dva in dva in trije. Ne veš tega?« »Nisem vedela,« je odgovorila mehko, kot žubori studenec, da bi ji s tančico nezaupanja ne zastrl svoje duše. »Ko drevesni duh izgubi svoj dom, mora najti dušo dvojčico ali trozvočje, ki mu pripada. Če

mu to uspe, se poleg starega debela razvije novo in živi naprej» (Karlin, 1998: 15). Na teozofski način razloži tudi zvezdni utrinek: »Obstajajo zvezde, na katerih duše več vedo kot na Zemlji. Če duša, ki hodi po poti ljubezni, pošlje svoji obotavljajoči duši dvojčici mogočno sporočilo ljubezni, da bi obotavljivko pripravila k večji naglici, so priganjajoče misli pogosto tako močne, da se mali košček zvezde odkruši in osvetljen z lučjo, leti k drugi zvezdi. Pogosto so to samo iščoče misli duše, in ko ti svetli žarki pobliskavajo, rečejo temu ljudje...« Alf je utuhnil. »zvezdni utrinek, »je dokončala baronica (Karlin, 1998: 31).

V osrednjem delu romana, ko bolj spoznavamo zračnega duha, nam je tudi več znano o svetu, iz katerega prihaja. Zračni duh, torej Alf govori o **sedmih žarkih, valovih, tokovih ali principih**, ki so v vsakem od nas. *»Tokrat ni tekel v gozd, kjer so ga v tihem miru čakali prijatelji iz drugih tokov, ampak je na slepo drsel po pobočju navzdol, vse do kotanje, zavarovane pred vetrom, v kateri je rastel evkaliptus, ki ga je neki davni prednik prinesel, ko je objadral svet« (Karlin, 1988: 50). »Na katerem žarku potuješ?« je vprašal Alf in kot daljni odmev je nazaj prišel odgovor: »Na žarku modrosti« (Karlin, 1988: 51). Ko Alf dobi svojega prvega učitelja, pojasni kaj pomeni število sedem, torej pojasni teozofsko načelo o sedmih principih, s katerim lahko razložimo človeka kot sedmero bitje. »Nimaš kaj storiti rajši! Na vprašanje želim jasen odgovor. Iz česa je sestavljeno število sedem?« »Iz štiri – simbola omejenosti vsega snovnega in tri – trojno je vse duhovno v bivajočem. Iz štiri in tri dobimo najsvetlejšo število, kajti vse v vesolju...« (Karlin, 1988: 56).*

Roman se zaključi s odhodom zračnega duha iz Alfovega telesa na istem mestu, kjer ga je prevzel na začetku romana, torej ob ribniku. Zapusti svoj fizični ovoj skupaj s svojo dušo dvojčico in grad prepusti menihom. *»Združena sta se potopila v resje. Gozd je pridržal dih in celo hrošči in murni so onemeli. Sedem bleščečih meglenih tančic je zaplapolalo nad vrhovi hoj, se dotaknilo vrhnjih vej bukev in odplapolalo...« (Karlin, 1998: 162).*

6 ZAKLJUČEK

V svoji diplomski nalogi sem želela preučiti Almo Karlin, predstaviti njeno življenje in njen stik s teozofijo. Predstavila sem lastnosti vede, ki se imenuje teozofija, njene glavne karakteristike in načela. Predstavila sem tudi roman Alme Karlin z naslovom *Angel na zemlji*, v katerem so razvidne značilnosti teozofije. Te značilnosti sem podprla s primeri iz knjige in jih tudi komentirala.

Pod osnovne značilnosti teozofije lahko navedemo miselnost, da je človeško telo le hiša, v kateri trenutno prebiva duša in da je duša od telesa neodvisna. Načelo reinkarnacije, ki pravi, da nas po smrti čaka drugo življenje, v katerem žanjemo sadove prejšnjih življenj in se učimo iz prejšnjih napak. Pod glavne ideje teozofije spada tudi karma, ki je koncept, da je vsako dejanje vpeto v mrežo vzrokov in posledic, torej smo za dobra dejanja nagrajeni, za slaba pa kaznovani. Miselnost, da ima vse v vesolju zavest, namen in načrt, je značilnost, ki pojasnjuje naravne pojave in procese na teozofski način, torej, da je dogajanje v naravi načrt in namera nje same. Osnovna lastnost teozofije je tudi miselnost, da vse živo prihaja iz Treh valov razvoja, kar pomeni, da v naravi mrtva snov ne obstaja, vse ima dušo in zavest, in je sestavljeno iz Sedmih žarkov oziroma principov, kar pomeni, da je vse v vesolju sestavljeno iz snovnega in duhovnega.

Vse te lastnosti lahko prepoznamo v romanu *Angel na zemlji* Alme Karlin. Roman pripoveduje o dečku po imenu Alf, ki se utopi v ribniku. Trenutke po njegovi smrti njegovo telo prevzame in se v njem naseli zračni duh, ki je po eni strani sam prisiljen razumeti človeško življenje in po drugi strani ljudi poučiti o življenju, medtem ko je razpet med nebom in zemljo.

V romanu *Angel na zemlji* avtorice Alme Karlin je mogoče opaziti več značilnosti teozofije, ki si podprte s primeri v analizi romana, vendar pa lahko trdim, da sta najpogostejši in najpomembnejši lastnosti reinkarnacija in karma. Že v samem izhodišču romana je zračni duh kaznovan za svoja dejanja, torej mora sprejeti posledice svojih dejanj, svojo kazen pa prestaja v telesu, ki mu ne pripada, živi drugo življenje, dela dobra dejanja, ki se mu bodo obrestovala v naslednjem življenju. Ti dve lastnosti se ponavljata konstantno čez celotno zgodbo, v analizi sem tudi navedla več primerov, ki po mojem mnenju najbolje predstavljata načeli karme in reinkarnacije. Tudi nauk, ki sem ga razbrala ob koncu branja literarnega dela, je to, da more človek paziti na svoja dejanja in širiti dobro, v nasprotnem primeru se mora soočiti s posledicami in kaznijo v naslednjih življenjih.

Sledita jim lastnost, da je telo je trenutno prebivališče za dušo, vse v naravi je živo in ima zavest in ne nazadnje teološka razlaga naravnih pojavov in lastnost, da je človek sedmero bitje. Vse te lastnosti sem v zgornji analizi zgodbe podprla s primeri.

7 LITERATURA

ALGEO, John (2007): *Theosophy, An introductory study course. Fourth edition.* The theosophical society in America: Department of Education.

BESANT, Annie (2006): *Človek in njegova telesa. Teozofski priročnik VII.* Šmarješke Toplice: Stella.

BESANT, Annie (2006): *Človekovih sedem principov. Teozofski priročnik I.* Šmarješke Toplice: Stella.

BLAVATSKY, Helena P. (1888 – 1893): *Secret Doctrine. The Synthesis of Science, Religion and Philosophy, 1. Cosmogogenesis, 2. Anthropogenesis, 3. Occultism.* London.

DULAR, Sonja (1998): *Angelsko vedenje v: Alma M. Karlin, Angel na zemlji.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

DULAR, Sonja (1997): *Mesečeva skrivnost, v: Alma M. Karlin, Modri mesec.* Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Odisej). 137 – 155.

HARALAMBOS, M. (1989): *Uvod u sociologiju.* Zagreb: Globus.

KARLIN, Alma M. (1998): *Angel na zemlji.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

KARLIN, Alma M. (1997): *Modri mesec.* Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Odisej).

KARLIN, Alma M. (2002): *Pod košatim očesom.* Celje: Mohorjeva družba.

POČIVAVŠEK, Marija (ur.) (2009): *Almine meje in margine.* Celje: Muzej novejšje zgodovine.

ŠMITEK, Zmago (1986): *Klic daljnih svetov. Slovenci in neevropske kulture.* Ljubljana: Založba Borec.

WEBSTER LEADBEATER, Charles (2006): *Oris teozofije*. Šmarješke toplice: Stella.

8 IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana POLONA PAREŽNIK izjavljam, da sem diplomsko nalogo z naslovom *Elementi teozofije v romani Angel na zemlji Alme Karlin* napisala sama in le z navedenimi pripomočki ter da so vsa mesta v besedilu, ki druga dela dobesedno navajajo ali smiselno povzemajo, jasno označena kot privzeta mesta z navedbo vira.

Ljubljana, 15. 9. 2016

(Podpis in datum)